

Piše:
Bruno Lucić

Za nju nema drugorazrednih umjetnina, sve ih prvorazredno spašava

U maratonu prolaznosti Nada Lučić vodi utruku s vremenom. Konzervatorica/restauratorica te odnedavno voditeljica Restauratorskog odjela Hrvatskog restauratorskog zavoda u Dubrovniku već dva desetljeća produljuje životni vijek umjetninama.

Strpljenje, znanje i dar za likovnu umjetnost i zanatstvo

Iako je oduvijek pratila likovnost, restauracija presudila.

- Kad sam u četvrtom srednjem pogledala seriju o nekoj talijanskoj restauratorici Leonardove „Posljednje večere“, odlučila sam se za restauraciju, počinje.

Upisala je studij restauracije u Splitu, a specijalizirala se za polikromirano i pozlaćeno drvo. Radni dan traje od 8 do 16 sati i počinje dogovorom s kolegama. Katkad obilaze teren diljem Županije te utvrđuju stanje i prioritete, a u poslu je najvažnije znanje, dar za likovnu umjetnost i zanatstvo, te strpljenje.

- Naš posao je bitka s propadanjem, ali mi to pokušavamo odgoditi stotinama godina. Svakog restauratora opterećuje kako će se umjetnina ponašati nakon povratka u izvorni ambijent. U radionici održavamo mikroklimu pogodnu za umjetnine, a nakon restauracije i povrata se pokaže realno stanje i ispravnost naše procjene u izboru postupaka i materijala.

U restauraciji postoje tehnološke, etičke i estetske smjernice. Nakon obnove, predmet može nadživjeti stoljeća.

- I danas imate očuvane drvene predmete iz prahistorije. Važan je način čuvanja, neki vrijedni crteži Dürera ili Leonarda danas se čuvaju u mraku jer su osjetljivi na svjetlost. Moj posao nije toliko preventiva, koliko izravan rad na umjetninama, kurativni proces kad je umjetnina u vrlo lošem stanju. Dakle, stabilizirate postojeće stanje materijala potom izvedete intervenciju poštujući etičke odrednice i kontekst umjetnine, pojašnjava stručnjakinja koja najčešće restaurira oltare:

- Ima tu zvučnih radionica i imena, ali restauratorima su imena manje

važna, naglasak je na ugroženosti, tehnologiji i materijalima, te važnosti umjetnine za lokalno područje. Veliki su to predmeti koji traže jedan dobro uigran tim. Sada radimo glavni oltar iz crkve Gospe od Šunja na Lopudu, predivan monumentalni oltar od oko 5 metara visine, ima 12 drvenih skulptura apostola visokih oko 1,2 metra. Taj oltar je doživio značajne vizualne promjene. Vidljive su intervencije radene kroz povijest jer su ljudi uvijek željeli malo preurediti oltar za neku festu ili zbog dolaska biskupa. Umjetnine bi se primjerice prebojavale ili nanovo pozlaćivale, priča restauratorica ističući kako bi se uređivanjem umjetnine uglavnom oštećivale, često i nepovratno.

Najviše je ljuti bezočna eksploatacija baštine, nepoštivanje nasljeđa i devastacija prostora. Restauratori umjetninu doživljavaju na drugačiji način, nevidljiv običnom oku, a intervencija restauratora mora biti u pozadini.

Jedan od najstarijih predmeta na kojem je radila je drvena skulptura s početka 16. stoljeća. Predmeti na kojima s kolegama radi uglavnom su stari nekoliko stoljeća. Tadašnji majstori su dobro poznavali svojstva materijala. Osnovne konstrukcije oltara uglavnom su radene

Naš posao je bitka s propadanjem, ali mi to pokušavamo odgoditi stotinama godina

od crnogorice, (smreke, jele ili ariša), jer je jeftinija i lako dobavljiva dok su se rezbarije radile od lipovine koja je ujednačene teksture pa se lako rezbari. Radile je na jednom oltaru s Badije i tu je za rezbarenje korišteno drvo čemprina, vrste bora, jedine crnogorice koja je podatna za rezbarenje, reprezentativniji sakralni namještaj raden je često od orahovine.

- Drvo je najviše ugroženo crvotočinom pa imate predmete koji se doslovce pretvaraju u prašinu ali i one dobro očuvane. Problemi s kojima se mi danas susrećemo začeti su zapravo već u drvojoj stanici. Predmeti od dr-

va posječenog stoljećima prije, ponašaju se i danas kao živi, reagirat će na svaku promjenu vlage u okolini. Ako radite na stropu iz 15. ili 16. stoljeća, on će vam početi ispuštati smolu. To je to nešto „iza“ što restaurator vidi, a što obični promatrač i ljubitelj umjetnosti ne, kazuje restauratorica.

Made in China

U Zavodu uglavnom rade na vrijednim i važnim umjetninama.

- Bez obzira na vrijednost, svakoj umjetnini morate prići na isti način, bilo da se radi o djelu poznatog umjetnika ili o malom skromnom kipu iz seoske crkve. U pristupu nema drugorazrednih umjetnina! Naravno, puno je jednostavnije raditi na umjetninama koje nisu razvikane i poznate.

Često Nadu kontaktiraju ljudi koji imaju doma

predmete za koje misle da su vrijedni.

- Često se to misli za oleografije, printeve iz 19. stoljeća, lijepljene na platno i lakirane tako da laiku izgledaju kao slike i vrijedne. Ponekad malo zagrebete površinu predmeta i vidite - „Made in China“, a nije riječ o kineskom porculanu, priča i ističe da vrijednost umjetnina, posebno obiteljskih, nije isključivo novčana, nego i sentimentalna.

Drugi pak pitaju kako se riješiti crva u drvenim gređama, podovima, namještaju jer crvi se probude kad je toplije i tad krene osipanje prašine iz rupica.

- Nije jednostavno dati savjet jer ljudi vole uvijek krenuti raditi sami, a to zbog insekticida zna biti vrlo opasno. Mi koristimo zaštitna sredstva, a i posebne metode dezin-

sekcije, plinsku komoru u Ludbregu ili umjetnine nosimo na Institut Rudera Boškovića na gama zračenje, prepričava sugovornica.

U radu kombiniraju povijesne i nove alate.

- Volim taj proces od početka do krajnjeg rezultata. Obično ljudi za neki predmet kažu: „Ajme, to je strašno! To treba baciti!“ Ali onda shvatite da kroz uobičajeni restauratorski postupak umjetninu možete sačuvati. Sviđa mi se kad iz predmeta mogu iščitati male, možda nebitne priče, ali meni su bitne. Ponekad vidim grešku majstora koji je izradio predmet, kako je popravio, kako se snašao i slično, govori Nada.

Do prije godinu dana radila je kao suradnik na Odjelu za umjetnost i restauraciju Sveučilišta u Dubrovniku i imala jako malo slobodnog vremena, a sada ima više vremena za treniranje tae kwon doa kojim se bavi od djetinjstva. Voli i vrtlarstvo, priznaje kako je drveća fasciniraju, ne samo kao materijal, nego kao i živi organizmi. Također, voli istraživati povijesne tehnologije izrade drvenih predmeta. Hoće li ovaj tekst o Nadi Lučić preživjeti stoljeća, tko zna, ali sve na čemu je radila, ostat će prepušteno stoljećima.

Raspelo od klipa kukuruza

Otkriti podrijetlo umjetnine često je pravi detektivski posao s brojnim iznenađenjima. Tome su pridonijeli pomorci koji su iz dalekih krajeva donosili razne predmete.

- Intrigantna je priča raspela sa Šunja na Lopudu koje je iz 16. stoljeća. Proučavanjem te umjetnine pokazalo se da je napravljeno od klipa kukuruza. Iako je u prirodnoj veličini, lagano je. Naime, u Meksiku su se radila takva raspela, tehnologijom još iz vremena predkolumbovske Amerike. Na svijetu je poznato stotinjak takvih raspela i sva su radena u Meksiku, gdje ovo lopudsko ima „brata blizanca“. Lopud je kroz stoljeća imao pomorce i diplomate pa je pitanje je li raspelo stiglo iz Španjolske ili Meksika!

